

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA	13
1. PARADOKSY I ZAGADKI PAMIĘCI DZIECIEJCZEJ	15
2. JAK ROZWIJA SIĘ PAMIĘĆ? ZARYS HISTORII BADAŃ	19
2.1. Kierunki badań	19
2.2. Zależność między wiekiem człowieka a pamięcią	20
2.3. Podejście poznawcze do rozwoju pamięci	22
2.4. Podejście ekologiczne	24
2.5. Najważniejsze pytania	25
3. POCZĄTKI PAMIĘCI: PRZEJAWY PAMIĘCI ROZPOZNAWCZEJ	27
3.1. Kiedy zaczyna funkcjonować pamięć człowieka?	27
3.2. Pomiar pamięci rozpoznawczej u małych dzieci	28
3.2.1. Procedury oparte na preferencji nowości	29
3.2.2. Paradygmaty warunkowania	31
3.2.3. Procedury poszukiwania ukrytego przedmiotu	34
3.2.4. Dzienniczki obserwacji	37
3.2.5. Standardowe pomiary rozpoznawania	37
3.3. Jak trwała jest pamięć rozpoznawcza u małych dzieci?	38
3.4. Pamięć doświadczeń z okresu prenatalnego	39
4. POCZĄTKI PAMIĘCI: PAMIĘĆ ODTWÓRCZA	42
4.1. Kiedy pojawia się zdolność do odtwarzania wcześniejszych doświadczeń?	42
4.2. Pomiar pamięci reprodukcyjnej u małych dzieci	43

4.3.	Problemy związane z pomiarem reprodukcji u dzieci	47
4.4.	Trwałość pamięci reprodukcyjnej u małych dzieci	48
5.	WYODRĘBNIANIE SIĘ SYSTEMÓW PAMIĘCI WE WCZESNYM DZIECIŃSTWIE	50
5.1.	Ile jest systemów pamięci?	50
5.2.	Kryteria wyróżniania systemów	53
5.3.	Wyodrębnianie się systemów pamięci w pierwszym roku życia	55
5.3.1.	Początki pamięci deklaratywnej (<i>explicite</i>)	56
5.3.2.	Początki pamięci operacyjnej	57
5.3.3.	Początki pamięci proceduralnej (<i>implicite</i>)	58
5.3.4.	Podsumowanie	58
5.4.	Rozwój pamięci utajonej (<i>implicite</i>)	59
6.	ROZWÓJ PAMIĘCI OPERACYJNEJ	63
6.1.	Rozwojowe zmiany zakresu pamięci bezpośredniej	63
6.2.	Na czym polega ograniczenie pojemności pamięci?	64
6.3.	Czy z wiekiem dziecka wzrasta przestrzeń magazynowania i przetwarzania informacji?	67
6.4.	Czy z wiekiem dziecka wydłuża się czas biernego przechowywania informacji?	69
6.5.	Wzrost tempa przetwarzania informacji	69
6.6.	Wpływ wiedzy i strategii przetwarzania informacji	73
6.7.	Podsumowanie	74
7.	POCZĄTKI WIEDZY SEMANTYCZNEJ: CO I JAK PAMIĘTA MAŁE DZIECKO?	76
7.1.	Pamięć elementów otoczenia	77
7.1.1.	Pamięć przedmiotów i ludzi	77
7.1.2.	Pamięć twarzy	78
7.1.3.	Pamięć przedmiotów: konkretna czy uogólniona?	80
7.1.4.	Pamięć miejsc	81
7.1.5.	Pamięć dźwięków	84
7.2.	Początki wiedzy pojęciowej	85
7.3.	Jak dzieci stają się ekspertami?	91
8.	PAMIĘĆ ZDARZEŃ	94
8.1.	Czym są zdarzenia i jak są rejestrowane w pamięci?	94
8.2.	Pierwsze przejawy pamięci zdarzeń	96
8.3.	Wiedza o zdarzeniach – rozwój skryptów	98
8.3.1.	W jakim wieku powstają pierwsze skrypty?	98
8.3.2.	Rozwój skryptów	99
8.3.3.	Skrypty zdarzeń a pamięć epizodyczna	101
8.3.4.	Wpływ skryptów na pamięć opowiadań	103
8.4.	Pamięć zdarzeń wyróżniających się	104
8.4.1.	Jak długo dzieci pamiętają zdarzenia z własnego życia?	104
8.4.2.	Rodzaje pamiętanych informacji	106

8.4.3.	Pamięć zdarzeń emocjonalnych	108
8.4.4.	Rola wskazówek w przypominaniu zdarzeń	109
8.5.	Spontaniczne wspomnienia dzieci w wieku przedszkolnym (badania własne)	110
8.5.1.	Cel i metoda badań	110
8.5.2.	Charakterystyka spontanicznych wspomnień	113
8.5.3.	Funkcje spontanicznych wspomnień	123
9.	POCZĄTKI PAMIĘCI AUTOBIOGRAFICZNEJ: PARADOKS AMNEZJI DZIECIĘCEJ	131
9.1.	Jak dorośli pamiętają dzieciństwo? Amnezja dziecięca	131
9.2.	Amnezja dziecięca a zapominanie przez dzieci zdarzeń z pierwszych lat życia (badania własne)	137
9.3.	Mechanizm represji a amnezja dziecięca	144
9.3.1.	Odzyskane wspomnienia z dzieciństwa – prawdziwe czy fałszywe?	144
9.3.2.	Jak dzieci pamiętają zdarzenia traumatyczne?	148
9.3.3.	Czy mechanizm represji wyjaśnia amnezję dziecięcą?	151
9.4.	Rozwój systemów pamięci jawnej i utajonej a amnezja dziecięca	153
9.5.	Rozwój poznawczy a amnezja dziecięca	154
9.6.	Dlaczego nie pamiętamy wczesnego dzieciństwa?	159
10.	ROZWÓJ PAMIĘCI A WIARYGODNOŚĆ DZIECKA JAKO ŚWIADKA ZDARZEŃ	161
10.1.	Dziecko jako świadek – problem wiarygodności pamięci	161
10.2.	Wierność pamięci	163
10.2.1.	Czy pamięć ludzka jest wierna?	163
10.2.2.	Wierność pamięci dziecięcej	166
10.3.	Sugestywność pamięci dziecięcej	169
10.3.1.	Różnice rozwojowe w podatności na sugestię	169
10.3.2.	Zależność od siły śladu pamięciowego	172
10.3.3.	Mylenie źródeł pamiętanych informacji	173
10.3.4.	Wpływ autorytetu osoby dorosłej	176
10.3.5.	Wpływ stresu	176
10.4.	Jak prowadzić wywiady z dziećmi?	177
10.4.1.	Rola osoby prowadzącej wywiad	178
10.4.2.	Rodzaje pytań	178
10.4.3.	Powtarzanie wywiadów i pytań	179
10.4.4.	Używanie lalek z anatomicznymi szczegółami	179
10.4.5.	Rysowanie podczas wywiadu	181
10.4.6.	Techniki prowadzenia wywiadu	182
11.	POCZĄTKI PAMIĘCI ZAMIERZONEJ: U ŹRÓDEŁ STRATEGII PAMIĘCIOWYCH	184
11.1.	Pamięć a aktywność	184
11.1.1.	Związek pamięci z procesami przetwarzania informacji	184
11.1.2.	Pamięć mimowolna i deficyty strategiczne u małych dzieci	186
11.1.3.	Paradoksy pamięci prestrategicznej u dzieci	188
11.2.	Wczesne przejawy aktywności związanej z pamięcią	189

11.2.1.	Definicja strategii pamięciowych	189
11.2.2.	Wczesne przejawy zachowań strategicznych	191
11.2.3.	Manipulacja jako prestrategia w zapamiętywaniu zbioru przedmiotów (badania własne)	195
11.2.4.	Skuteczność kodowania czynnościowego w zapamiętywaniu zdań opisujących czynności (badania własne)	201
11.2.5.	Indywidualne i społeczne prestrategie pamięciowe (badania własne)	205
11.2.6.	Specyfika dziecięcych zachowań strategicznych	207
11.3.	Nabywanie umiejętności osiągania celów pamięciowych	211
11.3.1.	Rozwój strategii zapamiętywania i przypominania	211
11.3.2.	Rozwój poznawczy a stosowanie strategii pamięciowych	214
11.3.3.	Ciągłość w rozwoju strategii pamięciowych	218

12. PAMIĘĆ MIMOWOLNA: EKWIWALENTY STRATEGII PAMIĘCIOWYCH

W ZACHOWANIU MAŁYCH DZIECI	220
12.1. Mechanizmy pamięci mimowolnej	221
12.1.1. Rola aktywności w pamięci mimowolnej	221
12.1.2. Hipoteza ekwiwalentów strategii pamięciowych w zachowaniu małych dzieci	222
12.2. Mnemiczne funkcje zabawy tematycznej (badania własne)	223
12.2.1. Rozwojowe funkcje zabawy dziecięcej	223
12.2.2. Czy zabawa tematyczna może być ekwiwalentem strategii pamięciowej?	229
12.2.3. Mnemiczna skuteczność zabawy tematycznej odtwarzającej treść opowiadania	231
12.2.4. Podsumowanie: zabawa jako funkcjonalny ekwiwalent strategii pamięciowej	239
12.3. Mnemiczne funkcje monologów przed snem (badania własne)	241
12.3.1. Monologi dziecięce jako forma dyskursu i myślenia	241
12.3.2. Dlaczego dzieci monologują przed snem?	242
12.3.3. Cel i metoda badań własnych	246
12.3.4. Charakterystyka monologowania przed snem u dzieci w wieku przedszkolnym	248
12.3.5. Typy monologów przed snem	250
12.3.6. Przetwarzanie informacji w monologach przed snem	253
12.3.7. Monologi przed snem jako funkcjonalny ekwiwalent strategii pamięciowych	259
12.4. Podsumowanie: formy aktywności wspierającej niezamierzoną pamięć małych dzieci	263

13. ZALEŻNOŚĆ OD KONTEKSTU: PAMIĘĆ DZIECI

W LABORATORIUM I W ŻYCIU CODZIENNYM	265
13.1. Czy wystarczy badać pamięć dzieci w warunkach laboratoryjnych?	265
13.2. Zadania pamięciowe włączone w kontekst zabawy	269

13.2.1.	Eksperyment Istominy i jego replikacje	269
13.2.2.	Replikacja eksperymentu Istominy w badaniach własnych	272
13.3.	Wpływ kontekstu na pamięć dzieci w wieku przedszkolnym (badania własne)	275
13.3.1.	Strategia badań	275
13.3.2.	Wykonywanie zadań pamięciowych w przedszkolu i w laboratorium	278
13.3.3.	Wykonywanie zadań pamięciowych w domu i w laboratorium	281
13.3.4.	Wpływ kontekstu czynnościowego na wykonywanie zadania pamięciowego w przedszkolu i w laboratorium	282
13.4.	Czynniki wspierające pamięć dziecka w warunkach życia codziennego	284
14.	OD PAMIĘCI DZIECKA DO PAMIĘCI DOROSŁEGO: REFLEKSJE KOŃCOWE	287
14.1.	Słabe i mocne strony pamięci dziecięcej	287
14.2.	Ciągłość rozwoju pamięci	291
14.2.1.	Strategie, prestrategie i ekwiwalenty strategii pamięciowych	291
14.2.2.	Co się zmienia w toku rozwoju pamięci, a co jest stałe?	292
Summary	295	
Bibliografia	301	
Spis tabel	338	
Spis rycin	339	
Indeks nazwisk	340	
Indeks rzeczowy	346	